

Pogovor s Katrien Jacobs, avtorico knjige Potovanja v uprizarjanje spolne umetnosti

Vzburljive umetniške prakse - kako daleč lahko gremo?

"Ob takšni umetnosti lahko doživljate miselne, čustvene in čutne reakcije, prijetno drgetanje, ščemenje v možganih in trebuhu, morda celo malce mokrote."

Oktobra je pri založbi Maska v angleščini izšla obsežna knjiga Libi doc: Journeys in the Performance of Sex Art (Libi doc: Potovanja v uprizarjanje spolne umetnosti). Umetniki, ki jih knjiga predstavlja, delujejo na najrazličnejših področjih: so performerji, fotografi, body artisti, filozofi, spletni in vizualni umetniki, videasti..., vsem pa je skupna tematizacija spolnih praks. V svojih delih se navezujejo tako na umetnostno, versko, politično tradicijo svojih držav, kot na sodobno popularno kulturo in globalizacijo. Knjiga je bogato opremljena z vizualnimi gradivi, podpisujeta pa jo Libidot in Dr. Jacobs. A za tema imenoma se skriva ena sama avtorica, profesorica na hongkonški univerzi, publicistka in medijska aktivistka Katrien Jacobs.

- Vaša knjiga je že na prvi pogled nenavadna. Pisana je kot popotniški dnevnik in je hkrati zbirka intervjujev s 27 umetniki iz devetih držav (tudi daljne Japonske, Avstralije, ZDA in Tajske), ki s svojim delom posegajo na področje t. i. spolne umetnosti. Vmes se vrivajo simulirana elektronska sporočila, ki jih pišeta Libidot (tudi avtorica intervjujev) in Dr. Jacobs. Dr. Jacobs ves čas, pogosto na zabaven način, komentira vse, kar Libidot doživlja na svoji poti in hkrati zavzema hudomušno distanco do umetnikov. Kdo sta Libidot in Dr. Jacobs?

"To sta izmišljeni osebi, ki bralca vodita skozi knjigo, a vsebujeta tudi vidike mojega resničnega življenja. Libidot je neumnica, želi izkusiti živeti s polnostjo svojih čutov. Raziskuje psihične ekscentričnosti v umetnosti in spolnosti z razvijanjem odnosov do teh del. Dr. Jacobs je njej nasprotni pol, trezen, racionalen pisec in medijski kritik, ki komentira delo in pisanje "vročične" Libidot. Skozi to (moško) osebo sem začela dekonstruirati svoj lastni akademski profil in lahko kritiziram hladni um, ki me obkroža v študijah umetnosti."

- Glede na to, da pojem "spolna umetnost" (sex art) še ni uveljavljen, bi v uvodniku h knjigi pričakovali podrobnejšo definicijo te (pod)vrste umetnosti. Knjiga, ki prinaša veliko podatkov in razmišljanj o(b) različnih reprezentacijah seksualnosti, fenomenov spolne umetnosti vendarle ne postavlja v nek širši kontekst umetnosti in zgodovine. Tudi vaš uvodnik lahko beremo kot neke vrste fikcijo. Skratka v svoji knjigi ne razvijate teoretskega pogleda, nasprotno, pogovori z umetniki so izredno sproščeni, zabavni. Zakaj ste se odločili za tak način predstavljanja spolne umetnosti, ki je vendarle izredno širok in se dotika različnih vprašanj, ki sodijo na področje umetnostne zgodovine, teorije medijev, filozofije...?

"Ne gre za konvencionalno študijo, pač pa za igrivo, uporno in čustveno besedilo, ki spodbuja bralca in bralko k občutenju

in aktiviranju njunih energij in k zapolnitvi nekaterih praznin. Uvod je napisan zagonetno in orisuje moj avtorski glas, ki se predaja domišljiji in se po svoje norčuje iz bralca in bralke, prekuša ju, obenem pa vendarle pove vse bistveno o knjigi. Študija spolne umetnosti, kot sta jo napisala dva nezdružljiva uma, je namenoma neurejena in raje prikazuje čudne fenomene, kot pa da bi ponudila jedrnat abstraktno definicije, in pri tem ni zaključka; ne more ga biti, ker je področje preveč odprto, zmuzljivo. Zato ne predložim jasnega uvoda z definicijami, kaj bi lahko bila spolna umetnost, ampak zgolj predstavljam različne umetnike, umetnice in njihova dela. Ocena knjige je tako v celoti prepuščena bralcu in bralki; sama se morata odločiti, ali je moja študija navadno sranje ali pa vsebuje neko lepoto in vpogled v umetnost; ali je ta umetnost pomembna ali ne, velika ali preprosto plehka."

- Kaj je bistveno za fenomen spolne umetnosti in do kam v zgodovino mu lahko sledimo?

"Ne gre za koncept, pač pa za skupek teženj v umetnosti. Knjiga napeljuje k razmisleku o umetniški razsežnosti spolnosti, o naših nenavadnih spolnih željah in o odvisnosti od spolnih reprezentacij in pornografije. Spolna umetnost je presenetljiva in vedno nekatere osreči, ko se pojavi nekaj novega, druge pa razjezi. Težko ocenimo, ali je spolna umetnost v preteklosti sprožala podobne odzive, na primer ob dionizičnih obredih ali ob pogledu na predzgodovinske artefakte v obliki predimenzioniranih falusov. Jih je družba sprejemala ali so povzročali podobne grenko-sladke ekstatične reakcije in odklone? Današnji svet preprosto ponuja mnogo več načinov dostopa do te umetnosti v galerijah, na internetu, v kinodvoranah, na gledaliških dogodkih in performansih. Ne gre ravno za to, da sedite v zastarelem porno kinu in masturbirate, temveč lahko med gledanjem tovrstnih performansov, filmov ali fotografij doživljate miselne, čustvene in čutne reakcije, prijetno drgetanje, ščemenje v možganih in trebuhu, morda celo malce mokrote; in potem se vprašate, kako daleč lahko še gremo?"

- Kakšna je razlika med spolno umetnostjo in pornografijo?

"Razlika je v tem, da je pornografija ustvarjena večinoma v tržne namene in da so njeni gledalci naravnani na vzburljanje ob jasno določenih, popolnoma tipičnih telesnih in spolnih prizorih, aktih. Tudi spolna umetnost lahko vzburi gledalca, vendar njen namen ni (samo) to; ponuja tudi mnogo širši spekter reprezentacij teles, spola in seksi scenarijev. Mnoge vrste spolne umetnosti sploh niso pornografske in želijo napeljati naslovnik in naslovnico k razmisleku o drugačnih vidikih spolnosti, ki ni le sla, želja in vzburljanje. Spet druga umetniška dela uporabljajo spolne motive, da spregovorijo o kulturnih temah ali političnih dogodkih, kot

Katrien Jacobs

na primer delo slovenskega tandema Eclipse "Pax Slovenica", ki uprizarja združitev med golo žensko in okostnjakom pred spomeniki padlim in je zelo luciden komentar polpreteklega spopada med komunizmom in kolaboracijo. Ali fotografije Gorana Bertoka, ki prikazujejo ranjena telesa in pripovedujejo o (na)gonu smrti. Na ta način se umetnik sprašuje, ali je v sodobni družbi še mogoče opevati primarni seksualni užitek? Ali v času vojne, kulturnega razsula in skrajnih oblik korporativnega nadzora nad umetnostjo in izobraževanjem še lahko proslavljamo srečno združitev? Mislim, da je spolna umetnost predvsem radikalna kritika sodobnih oblik razvedrila, vključno s pornografijo. Te seveda so izmuzljive in včasih tudi malce smešne, ne morejo pa zadovoljiti nekoga, ki išče nekaj več, nekaj posebnega."

- Nasilje, bolečina, ritual, igra, erotika, ljubezen, smrt, (sado)mazohizem, provokacija, so pojmi, ki jih vaši sodelavci pogosto omenjajo. Ali obstajajo razlike (v načinih njihove reprezentacije) po posameznih državah?

"Te teme so izrazito prisotne v delih slovenskih umetnikov Gorana Bertoka in Petra Mlakarja in pri umetnikih, ki jih kustos Jurij Krpan predstavlja v Galeriji Kapelica. Tem umetnikom uspeva zelo nazorno izražati pojme, kot koreninijo v desadovskem izročilu in prikazujejo obsesivna stanja zavesti, naštevajo neskončne manipulacije človeških zverij skupaj s filozofskim prevpraševanjem pohlevne psihe in civilizacije. Umetniki iz drugih kultur so manj mačistični in verjetno manj nagnjeni k izrazitim reprezentacijam sadističnih topik. Ampak vpliv še vedno obstaja. Spletna umetnica Francesca da Rimini, na primer, v svojih delih tematizira ježno žensko, ki pokončuje mlada telesa; ali premišljevanja o procesu rojstva "smrti" v pripovednih performansih Marijs de Boulogne. V delih obeh umetnic lahko najdemo tudi feministične prvine, seksualno kritiko ženske težnje k trpljenju in obsedenosti s partnerji in otroki."

- Koga nagovarja spolna umetnost? Kdo je ciljna publika? Bi lahko rekli, da je spolna umetnost elitna umetnost, pri tem mislim predvsem na to, da je namenjena ožjemu krogu občinstva, poznavalcem?

"Ni namenjena le poznavalcem, ampak ljudem, ki gojijo določeno zanimanje do temnih plati umetnosti, do novih oblik sek-

sualnosti in seksualnih skupnosti. Moja knjiga je zbadljiva in našla bo tisto publiko, ki zna ceniti nemirne in ironične težnje v seksualnosti in znanosti. Ljudje, ki od spolne umetnosti pričakujejo nekakšno veliko kanonsko umetnost ali spektakularne zvezdnike, so lahko razočarani. Gre bolj za notranje užitke in majhna zavezništva. To je knjiga o odvrčanju od mainstreama, o zmesi visoke ekstaze in globoke bolečine in doseglja bo tiste, ki se spopadajo s temi vprašanji. Knjiga in v njej predstavljeni umetniki so našli in se dotaknili mnogih, ki so odprte glave in srca. Nekateri pa se nanjo odzovejo z jezo ali s popolno indiferentnostjo."

- Ekscesnost, perversnost in obscenost - to tradicionalistična konzervativna kritika najpogostejše očita body art umetniškim praksam. Pred nekaj leti se je o primernosti mednarodnega festivala Break 21 razpravljalo celo v slovenskem parlamentu. Je kateri od vaših intervjuvancev kdaj doživel cenzuro?

"Ja, v knjigi beležim tudi mnoge žalostne zgodbe. Mislim, da je bila večina obravnavanih umetnikov vsaj enkrat v življenju izpostavljena cenzorskim škarjam - predvsem v Belgiji, na Japonskem, v ZDA in Tajvanu, pa tudi drugod. Razstavne ali gledališke in plesne ustanove, ki so financirane s strani države, se kaj hitro odločijo za ignoriranje ali celo odstranitev določenega dela, če se kdo preveč pritožuje nad njim. Mnogi kustosi izbranih del ne podpirajo dovolj in tako je umetnik/umetnica sam(a) izpostavljen(a) pritiskom, lahko ga/jo celo izključijo iz izbora. Razmere so tudi takšne, da mnogi spolni umetniki ustvarjajo zelo dobra, prepričljiva dela, toda umetnostne elite se bojijo razprav in se izogibajo razstavljanju njihovih del. Opravka imamo s pravo eksplozijo ustvarjalnih in intelektualnih energij spolne umetnosti, toda sooča se z izrednimi razmerami, zato sem jo skušala zajeti v knjigi."

- Zakaj so umetniki, ki se ukvarjajo s spolno umetnostjo, večinoma slabo podprti s strani države, ministrstev, občin? Ali lahko pričakujemo, da se bo v prihodnosti na tem področju kaj spremenilo?

"Mislim, da se na vladne strukture ne moremo kaj dosti zanašati - ne v Evropi in ne v ZDA. Skrajna desnica, pa tudi nestrpne krščanske organizacije s staromodnimi vrednotami so v vzponu v mnogih državah. Ne eni ne drugi ne izkazujejo kakšnega posluha do tovrstne umetnosti. Čakamo. V pripravljenosti. Potrebovali bi novo družbo, v kateri spolna umetnost ne bi veljala za sporno, a je ni na vidiku. Vendarle pa medtem obstajajo skupnosti in posamezniki, ki podpirajo to umetnost. Področje je vendarle v zanesljivem vzponu in brbota, v idejnem in estetskem pogledu, zato dejansko ni več poti nazaj. Poznavalci bi lahko takoj napisali še deset knjig na to temo, pa se področje nikakor ne bi izčrpalo."

Amelia Kraigher